

RELĂȚIILE ROMÂNILOR DIN ȚINUTUL CETĂȚII DE PIATRA (CHIOAR) CU ORAȘUL CLUJ ÎN ULTIMELE DECENII ALE SECOLULUI XVI ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XVII.

Districtul Cetății de Piatră (Chioar) a străbătut evul mediu și feudalismul timpuriu, pînă în prima jumătate a secolului XVII, bucurîndu-se de o oarecare autonomie ca și celelalte „țări” sau districte românești transilvănene și anume Făgărașul și Năsăudul. Importante concentrări etno-demografice românești, deosebit de omogene, aceste „țări” au dăinuit prin veacuri de stăpîniri străine păstrîndu-și structurile lor politice arhaice — voievodatul în Chioar și Năsăud, boieronatul în Făgăraș —, instituții adînc înrădăcinate și deosebit de trainice și active în lumea medievală și feudală a Transilvaniei, în civilizația acesteia¹.

Sînt cunoscute realitățile social-instituționale ale districtului Cetății de Piatră (Chioar) de la prima atestare a instituției voievodale aici în 1367, pînă la marile conscripții urbariale din 1566 și 1603, cînd sînt menționate douăsprezece, respectiv șaisprezece voievodate în frunte cu voievozii lor, conducători cu atribuții administrative, juridice, fiscale și militare, în numele stăpînului feudal al cărui domeniu cuprindea satele acestui district, grupate în jurul cetății Chioar, centrul administrativ al domeniului².

Clujul ultimelor decenii ale secolului XVI și primei jumătăți a secolului XVII era un bogat și înfloritor oraș liber, vestit prin măiestria meșteșugurilor sale și un important centru convergent de desfacere a produselor de schimb, frecventat de o numeroasă „româtime dinafară” (*külső olahsag*), cum semnificativ se exprimă documentele de epocă³, iar „româtimea dinăuntru”, ca să folosim termeni similari, citadină deci, intra și ea în marea fluctuație comercială clujeană care avea largi deschideri europene⁴. O interesantă lume liberă românească locuia între ziduri și în afara zidurilor sale, alături de sași, secui, maghiari, prezentă într-o diversitate de ocupații administrativ-juridice și militare ca: juzi și jurați ai orașului, economi sau administratori, percepatori sau strîn-

¹ Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, III, Cluj-Napoca, 1986, p. 553 și 575.

² Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 553—558; D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI*, II, București 1968, p. 175; Ibidem *Iobăgia în Transilvania în sec. XVII*, București, 1986, I, p. 2.

³ Arh. Stat. Cluj-Napoca, Protocoalele adunărilor generale (În continuare: P.A.G.), I/5, fila 17 verso; Takab E., *Kolozsvár története*, II, Budapest 1888, p. 350.

⁴ Ioan Fodor Românul (*Olah*), negustor clujean, în 1636 vindea boi și aducea mărfuri din Viena. Andrei Teolczeres, român, negustor clujean, între 1611—1613 aducea mărfuri din Polonia (Arh. Stat. Cluj-Napoca, Socoteli — în continuare: Soc.: 20/VI p. 12, 29, 33, 55; 13a/VI p. 3 și 13a/XVI p. 5).

gători de dări⁵, căpitani de străzi⁶ și decurioni⁷, dieci (posesori ai unei școli latine)⁸, străjeri și comandanți de străjeri⁹, trîmbițași¹⁰, negustori¹¹, măcelari¹², căruțași¹³, croitori¹⁴, tăbăcari¹⁵, blănari¹⁶, olari¹⁷, hornari¹⁸, calfe de argintari¹⁹, calfe de morari²⁰, ucenici²¹, brutărese²², proprietari de pămînt arabil, de vii și de grădini²³, etc.

Așa se contura cadrul social și etno-demografic al celor două entități istorice socio-geografice transilvane: orașul liber Cluj și ținutul Cetății de Piatră (Chioar) în perioada amintită, cînd documentele de epocă consemnează relațiile dintre românii chioreni și orașul de pe Someșul Mic, relații a căror prezentare fac obiectul articolului de față.

Frecvente și caracteristice epocii erau închirierile de vite de transport ale municipalității clujene, pentru multiplele sale nevoi de cărăușie și poștă, atît de

⁵ Ștefan Seres (Beraru) zis și *Zechy*, personaj important al vieții publice clujene de la cumpăna secolelor XVI—XVII, român (Arhivele Statului Cluj-Napoca, Protocoalele proceselor judecătorești — în continuare: P.J. II/9 p. 303—304, 303 a—c.), jude prim al Clujului în 1600 și 1602, jurat între 1588—1599, stringător de dări și econom (P.A.G. I/5 fila 20 verso, 30, 49, 51 verso, 60 verso, 63 verso, 87 verso, 104, 114 verso, 124 verso, 135 verso, 146, 155 verso, 168, 178, 179 verso, 200 verso, 245, 270 verso) și jude regesc în 1609 (Soc. 12 b/III p. 133.).

⁶ Ștefan Bota căpitan de stradă în 1586 (P. J. II/7 p. 602).

⁷ Ioan Bota, decurion (*tizedes*) în 1593 (Soc. 5/XX. p. 48).

⁸ Mihai Românul diacul (*Olah Mihali deak*), menționat în 1592 (Soc. 5/XIV. p. 73), Ștefan Diacul (*Stephanum Literatum, Istwan deak*), român, drabant roșu (P.J. II/8 p. 145—147).

⁹ Benedict Bozassy, decurion, (*tizedes*) la Poarta din Mijloc, român (1584) (P.J. II/7 p. 462—463). Nicolae Românul, drabant, (*Garabant*) (Soc. 13a/XVIII, p. 176) și alții.

¹⁰ P.A.G. I/3 (1570), fila 4.

¹¹ Vezi supra, nota 4.

¹² Ioan și Blaju Bota (P.A.G. I/3 — 1581 —, fila 244 verso), Ioan Românul în 1604 (Soc. II/XVI p. 63), Matei Marcu (*Marko*) în 1647 (Soc. 25a/I p. 319).

¹³ Iacob Mindru (*Mondro*) între 1594—1600 (Soc. 6/I p. 11; 9/I p. 117), Mihai Românul diacul în 1592, Grigore Românul în 1596 (Soc. 7/XVI. p. 37), Petru Românul în 1601 (Soc. 9/XVI p. 73) și mulți alții.

¹⁴ Ioan Bogdan, croitor (P. J. II/3 p. 315).

¹⁵ Martin Crișan (*Krisan*), membru al breslei tăbăcarilor în 1513 (Iakab Elek *op. cit.* p.).

¹⁶ Irimie Zeöcz (Blănarul), român (P.J. II/11 p. 60—61, 64—65 și 70).

¹⁷ P.J. II/2 (1562) p. 56.

¹⁸ Ioan Românul (P.J. II/9 p. 433—4) în 1600, Toma Românul în 1640 (Soc. 23/VII p. 353).

¹⁹ Andrei Beleniessi (P. J. II/8 p. 462—7).

²⁰ P. J. II/9 (1600), p. 241—5: *olah molnar legeny*.

²¹ P. J. II/8 p. 145—7: *olah Jnast*; Soc. 13a XVII p. 5: *Jffiu olah*.

²² Soția lui Ioan Românul în 1612 și Ecaterina Româna (*Olah*) în 1649 (Soc. 13a/I p. 138; 26/II p. 44.)

²³ Ștefan Seres, Ioan Românul, Martin Bota, Irimie Zeöcs proprietar de vie și de pămînt arabil în hotarul Clujului 1605 (Soc. 11/XXII, p. 149, 198, 213, 216, 222). Ștefan Seres, proprietarul unei grădini, împreună cu frații săi Petru și Martin, pe Calea Turzii în 1594 (P. J. II/8 p. 229—31).

la românii din oraș²⁴, cât și de la cei din lumea rurală, fie din satele din imediata apropiere²⁵, fie din satele sau zonele aflate la o distanță relativ mare de oraș²⁶. În acest context apare consemnat în Socotelile orașului din 8 septembrie 1605 că municipalitatea clujeană a dat șase cai de poștă judei Cașoviei (azi Kosice, R. S. Cehoslovacă) pînă la Zaláu, cai care au fost ai românilor din ținutul Chioarului (*Keovar videki olahoke*) pentru închirierea cărora plătindu-se 3 florini și 75 de dinari, menționându-se că „de pe aici”, deci de mai aproape, nu s-a putut închiria²⁷. În același an, în 12 octombrie, solilor Moldovei veniți prin Cluj de la principele Transilvaniei, municipalitatea le-a dat cai de poștă, care, și aceștia, au fost ai românilor din ținutul Chioarului (*az Keovar videki olahoke voltanak*)²⁸. Un alt caz interesant este cel din 1603 cînd municipalitatea clujeană angaja pe căruțașii români din ținutul Chioarului (*Keovar videki zekeres olahokat*) cu unsprezece care trase fiecare de cîte opt boi și plătiți cu 11 florini, pentru a duce bunurile lui Basta la plecarea acestuia din Cluj²⁹. Trebuia să fi fost un spectacol memorabil pentru clujeni acest convoi al românilor chioriени format din unsprezece care trase de optzeci și opt de boi. Se remarcă deci faptul de a fi fost sprijinită instituția municipalității Clujului și de românii din acest ținut aflat la o distanță relativ mare de oraș.

Din categoria relațiilor de incidentă juridică dintre românii chioriени și orașul Cluj amintim cazul consemnat în Socotelile orașului în 13 februarie 1609 cînd erau găzduiți pe seama municipalității optsprezece români din ținutul Chioarului (*Keovar videkereol*) veniți în Cluj pentru a depune mărturie desigur, ca și românii din? (*Nagifaluara*) chemați și ei în 12 februarie 1609, tot în problema unui oarecare Spacza Gaspar ca martori³⁰. Lapidarele notații ale Socotelilor nu dau alte informații în acest caz.

Un procurator din Cluj pe nume Martin Hidalmassý (sau Martin diacul cum se întîlnește frecvent în documentele clujene) era apărătorul și susținătorul pricinii de judecată a Mariei Italianca (*Olaz*), soția lui Ionaș Vaida de Prislop (*Bun*), cunoscut nobil român³¹, reclamantă, împotriva lui Sigismund Bornemiza de Căpîl-

²⁴ De la Ioan Românul în 1595 (Soc. 6/XVII a p. 93), de la Nicolae Românul în 1599 (Soc. 8/XIII, p. 57), de la un măcelar român în 1604 (Soc. 11/XVI, p. 156), de la Toma Românul în 1612 (Soc. 13a/II, p. 124), de la Gheorghe Românul cizmarul (*Cziszmadia*) în 1616 (Soc. 14a/IV, p. 21), de la Grigore Românul 1617 (Soc. 14a/XVIII, p. 20), de la Ioan Românul 1617 (Soc. 14a/XVIII, p. 48), de la Dali Românul (*Dali olahet*) în 1648 (Soc. 25b/VI p. 726) etc.

²⁵ De la un român din Vlcele în 3 ianuarie 1601 (Soc. 9/XVI, p. 53), de la pictorul din Feleacul (*Feleki Kep Jro*) în 15 septembrie 1602 (Soc. 9/XXVIII, p. 113), de la Ignat Șerban (*Sorban*) din Nadăș (*Nadason*) (Soc. 14a/XVII p. 33), de la un român din Micești (*egi Mikeši Olahet*) în 1647 (Soc. 25a/I p. 200), de la un român din Aghireșu (*egi Egeresi Olah*) tot în 1647 (Soc. 25a/I, p. 568), de la cantorul și învățătorul din Feleacu (*Feleki Deak*) în 1649 (Soc. 26. VI. p. 395) etc.

²⁶ De la românii din Cîmpeni (*Topanfalui olahok*) în 1602 și 1605—1606 (Soc. 9/XXX p. 44; 11/XX, p. 86; 11/XXI p. 21), de la un român din Someșul Cald pe nume Luca Pop (*Pap*) în 1603, 3 ianuarie Soc. 9/XVI, p. 53), de la românii din Abrud (*Abrugj baniaj olahok*) în 1605 (Soc. 11/XX p. 85), de la Mihai Bogdan (*Baghdan*) din ținutul (*videkbeny*) Satu Mare (Soc. 12a/XVI p. 50), etc.

²⁷ Soc. 11/XX p. 85.

²⁸ Soc. 11/XIX p. 7. Salina Cojocna, patronată de municipalitatea clujeană, cumpăra un cal de la un român din ținutul Chioarului (*Keovarj videkj olatol*) în 1603 cu 12 florini și 50 de dinari (Soc. 10/XV p. 212).

²⁹ Soc. 11/XVII a, pag. 128.

³⁰ Soc. 12b/IV, p. 298 și 310.

³¹ Voievodul Ionaș, înnobilit: Vaida de Prislop (*Vaida de Bun, Vajda de Kis Bun*), diac (*Literatus*), primea de la generalul Basta în 1604 moșiile Preluca Măleni, Boiu Mare, Șasa, Săcătura, (azi Luminisul), Valea Vacii, (dispărut) și Jugastra. Tot în 1604 era vicecăpitan al cetății Chioar și provizor (administrator) fiscal al domeniului Chioar. În 11 februarie 1609 Gabriel Bathori confirmă dania asupra sutei Șasa și Frîncenii Boiului. Dieta din Bratislava confirmă proprietățile acestui

na? (*Kapolna*), pîrit, proces ținut la scaunul de judecată comitatens Turda în 4 martie 1610. (Interesant este faptul că clujeanul Martin Hidalmassy a fost instituit procurator al lor pe anumiți ani și de către alți nobili români și anume: Francisc Vaida de Mărgău — (*Meregyo*) în 1605 și Vasile Crainic de Urșiul de Jos — *Ladislau Crainik de Also Orozy* în 1607³²). Martin Hidalmassy, susținînd cauza, spunea că pîritul, Sigismund Bornemiza, în anul 1606, de ziua sfinților Petru și Pavel, a luat din casa cumnatului reclamantei Simion Zaharia (*Zakarias*), fără știrea și voința Mariei Italianca, soția lui Ionaș Vaida, locuitoare în ținutul Chioarului (*Keovar Videken lakonak*) un sarafan albastru țesut cu fire de argint, estimat la 300 de florini și o mantelă din atlas albastru, îmblănită cu jder, estimată la 200 de florini, și, deși Sigismund Bornemiza i-a promis în două rînduri că i le va restitui, și la data procesului aceste haine le ținea la el. Deoarece la cererea prin judele nobililor nu le-a dat înapoi, le cere prin scaunul comitatens să le restituie cu evaluarea lor³³ și cu pedeapsa de *minor potentia* conform legii. Deoarece pîritul nu sa prezentat la judecată a fost osîndit după lege³⁴ (deci la pedeapsa propusă de reclamantă prin procurator).

Un caz interesant de judecată, ținut la forul orășenesc Cluj și în care este implicat un voievod român din Cheud, sat sălăjean din imediata apropiere a ținutului chioarean se dezbătea în anul 1614. În ziua de 3 mai din acel an era arestat în Cluj și închis în închisoarea orașului un român din Cheud, comitatul Solnocul de Mijloc pe nume Martin *Hevesi* asupra căruia, în oraș fiind, s-au găsit monezi false de 3 groși, iar la casa unde acest român (*azon olahnal*) a tras în gazdă s-a găsit și matrița (*Bokor peldazo vassakkal*) cu care ar fi bătut (*vertek volna*) monetele false. Fiind întrebat de unde are monezile false a mărturisit că i le-a dat în prețul unei vaci voievodul român (*Olah Vaida*) din Cheud (*Köld*) ceea ce poate dovedi cu toți sătenii, pentru a fi eliberat. A mai mărturisit că el niciodată nu a trăit din monezi false (*adulterina monetat*) și nu a bătut niciodată ducați falși (*hamis dutkakak*). În ziua de 27 iunie 1614 se făcea ascultare de martori în Cluj în favoarea captivului (*pro captivo*) Martin *Heuessj*. Martorul Lazăr Luca (*Lazar Lukacz*) din Traniș, român sălăjean (*Kiss Gorosslon lako Olahos Ember, Zilagyban*), iobag, a mărturisit sub jurămint la prima întrebare că acest Martin nu a trăit cu bani falși, iar la a doua întrebare a răspuns că acesta nici nu făcut ducați și că acel care i-a dat monezile acela le-a făcut, și anume voievodul Ștefan (*Istuan vaida*), iar Martin nici n-a fost părtaș cu el. Matrița de bătut ducați (*Az Dutka verő vassakat*), pe care acest voievod Ștefan a dăruit-o (*Ajandekozta*) lui Martin a văzut că a făcut-o voievodul Ștefan și nu știe să-i fi interzis nimeni acest lucru în sat. Martorul Ioan Surduc (*Szurdok*) din Traniș, român sălăjean (*Olahos Ember Zilagyban*), iobag, a mărturisit că matrița de bătut ducați voievodul Ștefan i-a dat-o lui Martin ca aldămaș (*Adolmas közbén*) la cumpărarea vacii, Martin însă nu a trăit din monezi false. Acest Martin Heuessj, de loc din Cheud, român de neam (*Ez Heuessj Marton pedig Koldj fi olah nemzet*) nu fost niciodată argintar (*nem volt soha öttuesi*) a fost chiar în oastea de haiduci (*haidusagon Jart*). Și martorul Crăciun *Sipos* (Flueras) din Soimușeni (*Sollyomosson lako*) mărturisește că acest voievod (*ezen Vaida*) i-a dat „fierul” (de bătut monezi) (*Az vassat*) în dar lui Martin. Aceleași mărturii pentru Martin le prestează sub

nobil român. A fost căsătorit cu Marincea, văduva fostului domn al Moldovei Ștefan Răzvan (V. Hossu, în Acta MP 7, 1983, p. 636; Idem, în Acta MP, 8, 1984, p. 293—4).

³² Arhivele Statului Cluj-Napoca Prefectura Județului Cluj, Protocoale de judecată I/1a p. 3 și 43.

³³ Caracteristică uzanță juridică a justiției feudale transilvane: dacă bunurile cerute înapoi prin judele nobililor de către reclamant nu se restituiau, acestea se cereau prin scaunul de judecată comitatens care obliga pe pîrit să le restituie împreună cu valoarea acestora. În cazul de față cele două haine trebuiau restituite împreună cu suma de 500 de forini și cu amenda prevăzută acelor de silnicie mică (*minoris potentia*) (Vezi cazuri similare la Vasile Lechințan, *Cnezi și juzi din Cîmpia Transilvaniei în procese judecătorești la scaunele comitatense Cluj și Turda în prima jumătate a veacului al XVII-lea*, în AIIA, 27, 1985—1986, p. 137—160).

³⁴ Arh. Stat Cluj-Napoca, Fondul Comitatul Turda, Protocoale, 3 p. 82.

jurămint și mărtorii Luca Mărcuș (*Markos Lukacs*) din Traniș, Dan Andrieș (?) (*Andresch*) din Șoimușeni și Dumitru Mărcuș (*Markos Demeter*), român din Traniș (*Kis Goroszloj olah*), iobagi³⁵.

Numeroase servicii și găzduiri rezultate din obligațiile privind poșta țării și a principilor acordate de municipalitatea clujeană unor voievozi, nobili și libertini români chioreni, curieri poștali, la trecerea acestora prin Cluj, sînt consemnate în Socotelile orașului. Cunoaștem din conscripțiile de epocă faptul că pe domeniul Chioarului existau alături de iobagi foarte mulți libertini și mici nobili români sau „nemeși”, cum li se spuneau în epocă (stare socială devenită atunci patronim al numeroaselor nume chiorene.) În rîndurile nobilimii este cunoscut faptul că au fost asimilați mai ales voievozii. Conscripția domeniială de la 1603 înregistra în Chioar alături de cei 1136 de iobagi și 87 de libertini și 26 de preoți în 83 de sate, iar conscripția de la 1647(?) înregistra în cele 39 de sate cite cuprindea atunci domeniul 688 de iobagi și 222 de libertini, ca în 1651 urbaniul Chioarului totalizînd 44 de sate să consemneze 783 de iobagi și 270 de libertini³⁶. În categoria libertinilor intrau desigur și voievozii, nobili și micii nobili de pe domeniul³⁷. Înțelesul instituțional al libertinului este cel de om scutit de prestații iobăgești pentru a face alte servicii feudale, obișnuit sau în primul rînd servicii militare³⁸ și administrative și vom vedea din exemplele care urmează că îndeplineau frecvent și servicii de cărașie și poștă princiară, datorie pe care o găsim menționată și în conscripția de la 1566 a domeniului Chioar³⁹. Libertinii, voievozii și slujitorii⁴⁰ aparținători de cetatea Chioar apar în Socotelile orașului Cluj cel mai frecvent ducînd scrisori principilor transilvăni (stăpîni domeniului începînd cu a doua jumătate a secolului XVI) de la căpitani cetății. Ei se mai întîlnesc aici și escortînd robi, ducînd bani și diferite bunuri și animale principilor ca: slămini, piei de animale sălbatice, cai, ogari, șoimi și corui etc. Apar în Socoteli și făcînd cărașii: aduceau litargă necesară construcției bisericii de pe Ulița Lupului în Cluj, duceau cositor spre Alba Iulia, instrumente de bătut monezi etc. Obișnuit veneau călări cu caii lor, așa cum reiese din Socoteli. În afara referirilor directe cînd se menționează clar că libertinul chiorean găzduit de oraș era român, ca în cazurile lui *Kelemen Györgi (olah szabados)*, *Nicolae Românul (olla Miklos)*, *Mariaș Românul (ola Majaras)*, *Stefan Românul (ola Istuan)*, *Ignat Românul (olah Ignat)*, sau cum este cazul voievodului (*waizat*) *Gheorghe*, elementul românesc se poate identifica ușor și prin numeroasele (pre)nume caracteristice românești ca: Florian, Lupșa, Dan, Butean⁴¹, cunoscută familie de voievozi și nobili români din Șomcuta Mare, Fătu, Costea, Ieremia (*Jeremia*), Teodor (*Theodorus*), Tripan, Ignat (*Ignat*), Andreica, Ioan (*Juon, Joan*), Sima, Triful, Marian, Drag etc. Numele Nemeș era patronimul caracteristic românesc în epocă atribuit nobililor români. Deși mulți libertini români chioreni apar în Socotelile orașului cu nume maghiarizate potrivit uzanței generale în epocă, etnia lor reiese și din faptul de a fi ținut „lege românească” în timpul găzduirii lor în oraș, postînd în zilele de vineri⁴², ceea ce obliga municipalitatea să procure alimente de post pentru a-i găzdui după legea lor alimente uneori mai scumpe decît cele obișnuite.

³⁵ P. J. II/11 p. 169—172.

³⁶ D. Prodan *op. cit.* p. 2—6.

³⁷ Semnificativ este cazul lui Thoma Butean, nobil și voievod din Șomcuta Mare, trecut în Socotelile orașului Cluj drept libertin. Vezi tot în Anexa și cazul lui Mihai Lengyel trecut în data de 12.VIII. 1636 nobil din Chioar, iar în data de 14.VIII.1640 este trecut drept libertin.

³⁸ D. Prodan, *op. cit.* p. 97.

³⁹ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI, II*, București 1968 p. 179.

⁴⁰ Slujitorii români locuitori în cetatea Chioar, desigur libertini, mici nobili și drabani sau soldați (străjari), formînd garnizoana cetății, sînt atestați documentar încă din 1479 și se aflau în slujba castelanului Dragffy (din neamul lui Drag, strămoșul acestuia voievod și nobil român), cînd se pomenea de slujitorii acestuia *neccm Walachors ipsorum in pertinentys annotati castru rezidentis* (Maria Szentgyorgyi, *Kövár vidékének társadalma*, Budapest, 1972, p. 26).

⁴¹ Despre familia Butean vezi A. Rusu, în *Acta MP*, 7, 1983, p. 207—210.

⁴² „Legea românească” cu referire la postul ținut în anumite zile ale anului,

Prezentăm în ordine cronologică, extrase din mai multe registre de Socoteli⁴³, serviciile și găzduirile acordate de municipalitatea clujeană libertinilor și slujitorilor aparținători de cetatea Chioar trecuți prin Cluj în perioada ultimelor decenii ale secolului XVI și primei jumătăți a secolului XVII:

Data găzduirii	Numele și calitatea celui găzduit.	Locul de unde vine.	Serviciul în care se află și autorizația princiară de trecere.	Destinația spre care se îndreaptă.	Serviciul sau găzduirea acordată acestuia de către municipalitate.
1	2	3	4	5	6
1585, 10.XI.	Iacob <i>Weres</i> cu încă unul, libertini chioreni.	(Chioar)	A adus în contul principelui ⁴⁴ în 2 sănii 1000 de taleri, 20 de slănini, untură, etc.	Alba Iulia.	3 căruțași angajați de municipalitate duc pînă la Turda bunurile aduse.
1592, 12.V.	Nicolae Florian (<i>Florj</i>), cu încă 11.			Chioar.	Municipalitatea angajează pentru ei căruțași pînă la Dej.

constant și frecvent vinerea, o găsim consemnată în documentele clujene în registrul de Socoteli din 1599 (Soc. 8/XIII. p. 11) cînd în dreptul zilei de 11 aprilie se nota de către econom că a găzduit cu peste (deci nu cu carne), plîne și vin, pe Ștefan Szilvasi (de Silivaș), sosit în poșta principelui (Andrei Băthori), deoarece acesta a ținut lege românească (*mint hogi ola teoruent tartot*). „Legea românească” în raport cu cea maghiară, tot în privința postului, reiese clar și din cazul găzduirii de către municipalitatea clujeană a solilor români (munteni) din 17 martie 1619 și anume: a solului principal împreună cu încă 22, a postelnicului Apostol (*Postelnik Apostolnak*) cu încă 16, a comisului Todor (*Todor Comissulnak*) cu încă 7, a logofătului Măjra (?) (*Majra Logofetnak*) cu încă 7, a cămărașului Neagul (*Nagul Camarasulnak*) cu încă 9, a comisului Jeneo (?) (*Jeneo Comissulnak*) cu încă 5, a pitarului Todor (*Pitarul Todornak*) cu încă 15, a logofătului Voicu (*Vojko Logofetnak*) cu încă 8 și a celor 8 dieci. Tuturor li s-au dat alimente de post (*beoži elcseget*), fără carne, excepție la 4 dieci din cei 8, care, fiind maghiari (*negie magyar leuen*), li s-au dat carne și pui (Soc. 15a/XI p. 23—35). Cu alimente de post sînt găzduiți de economul orașului Cluj și slujbașii principelui (Gheorghe Rakoczi I) și anume: Ștefan Keöver (Chiorean), sosit în Cluj în 3 octombrie 1636 împreună cu Toma Crăciun (*Karachon*) din serviciul poștei românești din Muntenia (*Olah Posta Hauassalföldj*) (Soc. 21a/II. p. 171) și Gavril Köver (Chiorean), nobil, sosit în Cluj în 30 octombrie 1648, însă slujitorilor acestuia li s-au dat carne. (Soc. 25b/VI. p. 292). În 1642, în ziua de 12 decembrie, soseau în Cluj, în drum spre principe (Gheorghe Rakoczi I), Ioan Demon și Iacob Horuat cu poșta de la voievodul Munteniei, în aceeași zi cu libertinii chioreni Simion *Csjokmani* și Mihai Nemeș (vezi Anexa) serviți și unii și alții cu alimente de post. Muntenilor, deoarece au postit (*mivel beoteoteok*), li s-au dat: somn sărat, oțet, usturoi, plîne și vin, însă în 14 noiembrie cînd au trecut iarăși prin Cluj au fost găzduiți cu carne, plîne și vin. (Soc. 23/X. p. 289 și 293).

⁴³ Soc.: 3/XVIII fila 10; 5/XIV p. 148; 6/VI p. 13; 6/XVII a p. 63; 7/XIV p. 109; 7/X p. 14; 7/XII p. 86; 8/XVIII p. 89; 8/V p. 125, 136, 163; 14 a/XVII p. 16; 15 b/IX p. 23, 76; 16/XXI p. 6; 21 a/II p. 384, 388, 391, 395—397; 21 a/II p. 159, 408—9, 425, 438, 440; 21 b/III. p. 10, 17, 82, 84, 93; 21 b/V p. 89; 22/II p. 13—14, 37; 21 b/V p. 134; 22/II p. 122, 131; 21 b/V p. 194; 23/VII p. 72—3, 110, 223, 245—6; 23/IX p. 62, 114, 122, 152, 165; 23/X p. 83, 124, 126, 144, 289, 295; 23/XI p. 53—4; 59, 92, 95; 109; 113, 121, 123, 187; 24/Ib p. 9—10, 56, 99, 110, 440; 24/IV. p. 80, 84, 90, 137, 162, 180—181, 186—187, 191, 211—212; 24/XV p. 69, 94, 116, 139, 199, 302, 542, 267; 25a/I p. 175, 421, 423, 428—9, 552, 560; 25b/VI p. 197, 204, 211, 242, 516, 565, 572.

⁴⁴ Apelativul *Urunk* — Domnul nostru, se folosea exclusiv pentru principe în Socotelile secolelor XVI—XVII, de aceea a fost înlocuit în Anexă cu cuvîntul principe.

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1594, 28.IX.	Voievodul Gheorghe (<i>Gyorgy Waidat</i>), ^{44a} apartinător de Chioar.			(Chioar)	Este plătit de municipalitate că- ruțașul Ioan <i>Iller</i> cu 1 fl. pentru al duce pînă la Dej.
1595.	Martin Butean (<i>Bottyani</i>), slujitor chiorean.		În poștă.		Este plătit cu 50 de dinari căruța- șul Mihai <i>Botos</i> , care l-a dus cu 2 cai pînă la Turda.
1597. 5.X.	Teodor Butean (<i>Bottian</i>), slujitorul lui Cristofor diacul. ⁴⁵			(Chioar)	Este plătit cu 1 fl. Luca <i>Zabo</i> care l-a dus cu 2 cai pînă la Dej.
1597, 27.X.	Martin Florian, slujitor al princi- pesei ⁴⁶ .			(Chioar)	Este plătit Ioan diacul (<i>deak</i>) pen- tru a-l duce cu 4 cai pînă la Dej.
1597, 13.XI.	Toma <i>Nagy</i> , slujitor chiorean.			(Chioar)	Este plătit Gheorghe <i>Zigiarlo</i> cu 1 florin pentru a-l duce pînă la Dej.
1598, 30.I.	Marian <i>Tiwadar</i> , slujitor al princi- pesei, cu încă doi.	(Cluj)	A făcut tirguiele în numele princi- pesei (luminări și altele).	(Chioar)	Este plătit Ioan diacul pentru a-i duce cu o sanie cu 4 cai pînă la Dej.
1598, 15.II.	Toma Butean (<i>Bottjan</i>) ⁴⁷ liber- tinul lui Cristofor diacul.			(Chioar)	Este plătit Ștefan <i>Pap</i> (scris în alte locuri Pop) cu 1 fl. pentru a-l duce cu 2 cai de poștă pînă la Dej.
1598, 21.IV.	Ioan <i>Varaliaj</i> ⁴⁸ (din Văraiu) slu- jitorul lui Cristofor diacul.			(Chioar)	Este plătit Ioan <i>Acsj</i> cu 1 fl. pen- tru a-l duce pînă la Dej.

^{44a} În 1592 un voievod Gheorghe era în Glod unde deținea și o moșie (J. Kádár, *Szolnok-Doboka vármegye monográfiája*). VI., Décs, 1904 p. 124). În 1603, în Copalnic-Mănăstur era voievod Gheorghe Pop (D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVII*, I, București, 1986, p. 2).

⁴⁵ Voievodul Teodor Butean a fost înnobilit de Gabriel Bathori în 1608 (V. Hossu, în *ActaMP*, 8, 1984 p. 262. Cristofor diacul sau Cristofor Kereszturi (Diach) era căpitan al Chioarului, catolic, prieten al iezuiților care locuiau în Cluj (*Călători străini despre țările române*, III, București, 1971, p. 57 și 729).

⁴⁶ Este vorba de Maria Cristierna, arhiducesă a Casei de Austria, nepoata lui Rudolf al II-lea, soția principelui Transilvaniei Sigismund Bathori, retrasă în Chioar (*Călători străini despre țările Române*, III, București, 1971, p. 731).

⁴⁷ Toma Butean, nobil și voievod din Șomcuta Mare, era fiul cel mare al lui Dan Butean, voievodul Șomcutei Mari în perioada 1545—1566. (A. A. Rusu, *loc. cit.*, p. 207—210; Ș. Pascu *op. cit.* p. 163).

⁴⁸ În 1609 în Văraiu era un voievod pe nume Ioan Nemeș sau Dan (Maria Szentgyorgyi, *op. cit.*, p. 88).

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1598,	Teodor Butean (<i>Bottjan</i>), liberti- nului lui Cristofor diacul.			(Chioar)	Este plătit Iacob <i>Faallma</i> pentru a-l duce pînă la Dej.
1617, 23.II.	Gheorghe Fătu ⁴⁹ (<i>Fattiu</i>) cu încă unul.	Chioar	În poștă.		4 pînișoare de 4 dinari, 3 pfunzi de carne = 6 d. o cană și 1/2 de vin = 15 d. ovăz din al orașului o mierță (<i>veka</i>).
1621, 1.VI.	Ioan <i>Demeter</i> ⁵⁰ slujitor chiorean.	Alba Iulia			Mîncare-băutură = = 7 1/2 d., și 1/2 mierță ovăz din al orașului.
1621, 6.VIII.	2 libertini chioreni.	(Chioar)	Duc guvernatoru- lui Transilvaniei 2 corui (<i>karult</i>)	Alba Iulia.	Mîncare-băutură = = 6 d.
1624, 4.II.	Simion Lupșa, slujitor chiorean, cu încă unul.				4 pînișoare de 4 d., 2 pfunzi de friptură = 4 d., o cupă de vin = = 6 d., o mierță de ovăz = 9 d.
1624, 5.II.	„				3 pînișoare = 4 d., 2 pfunzi de carne = = 4 d., o cupă de vin = 6 d.
1636, 2.VII.	Costea Nemeș (<i>Nemes Koszta</i>), libertinul principe- lui (<i>Urunk</i>)	Chioar	Salvconduct		Mîncare-băutură = 11 1/2 d. și pentru că nu i s-a dat cal de poștă i se dă ovăz = 4 d.
1636, 10.VII.	Petru <i>Varalliy</i> (din Văraiu), impre- ună cu încă unul.				Mîncare-băutură = 23 d., ovăz = 4 d.
1636, 12.VII.	Petru Nemeș ⁵¹ , libertin chiorean cu încă unul, au sosit înapoi.				Mîncare-băutură = 23 d., 1/2 mierță ovăz = 4 d.
1636, 20.VII.	Ștefan (<i>Siephan</i>), libertin	Chioar	Merge cu scri- sori spre prin- cipe (Gheorghe Rakoczi I)		Mîncare-băutură = 11 1/2 d.

⁴⁹ În 1609 era înnobilit de către Gabriel Bathori Petru Fătu (*Fattyu*) și fiu săi Gheorghe și Luca din Vad în două case nobiliare (J. Kádár, op. cit., V, Décs, 1902, p. 535).

⁵⁰ În 1566 era o familie în Cernești românească Duma zisă și *Demeter* (D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI. II.*, București, 1968, p. 174). În 1608 era o familie Pop-Demeter în Românești înnobilită atunci de către Gabriel Bathori (V. Hossu, op. cit., p. 263.)

⁵¹ Este vorba evident de „nemeșul” Petru din Văraiu care plecase din Cluj în 10.VII. și se întorcea în 12.VII.

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1636, 23.VII.	Ioan <i>Kaszoni</i> , slujitorul căpi- tanului.	„	Merge spre principe. salvconduct.		Mîncare-băutură = 23 d. și pentru că nu i s-a dat cal de poștă: o mierță ovăz = 8 d.
1636, 24.VII.	Lazăr Diacul (<i>Lazar Deak</i>), libertin, împreună cu altul.	„	„		Mîncare-băutură = 23 d. și 1/2 mierță ovăz = 4 d.
1636 12. VIII.	Mihai <i>Lengiel</i> , nobil chiorean (<i>Keöuari Nemes Ember</i>), cu încă unul.	(Chioar)			Două pînișoare = 2 d., 3 livre de carne = 4 1/2 d., o cupă de vin din al orașului, cal de poștă pînă la Tur- da și 1/2 mierță o- văz = 5. d.
1636, 9. IX.	Petru <i>Göczy</i>	Chioar	Duce scrisori principelui. (Gheorghe Rákoczy I)	Munca- czi	Mîncare-băutură = 11 1/2 d. și cal de poștă închiriat de la clujeanul Gheorghe Doba, pînă la Turda, acesta fiind plătit cu 50 d. pentru că a adus calul îna- poi cu alt cal al său.
1636, 12. IX.	Ille (<i>Illies</i>) liber- tin chiorean.		Vine de la principe. Salvconduct.	Chioar	Mîncare-băutură și 1/2 mierță o- văz = 15 1/2 d.
1636, 27. IX.	Ieremia (<i>Jcre- mia</i>), libertin, cu încă unul.	Chioar	Merge spre principe. Salvconduct.	În ta- băra princi- pelui.	4 pînișoare, pește = 4 d., must = 10 d., ovăz pen- tru caii lor = 4 d.
1636, 21. XI.	Gheorghe <i>Vyhe- lly</i> , slujitorul că- pitanului Chioa- rului Reot Or- ban ⁵² cu încă unul.	(Chioar)	„		4 pînișoare, pește sărat = 20 d.
1636, 28. XI.	Ioan <i>Nagi</i> , slui- torul căpitanului, cu încă unul.	Chioar	„		6 pînișoare, 1 pfund pește sărat = 8 d., o cupă și jumătate de vin = 29 d.

⁵² Rott Orban era vicecăpitan al Cașoviei (azi Košice, R. S. Cehoslovacă în anul 1623 (Soc. 16/III p. 52), iar în 1632, același Reott Orban era căpitan (Soc. 19/II p. 29).

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1636, 11. XII.	Ioan <i>Nagi</i> , slujitorul căpitanului Chioarului Reött Orban, cu încă unul.	Alba Iulia	Salvconduct. (Chioar)		4 piinișoare, 2 pfunzi carne de vită = 3 d. vin = 18 d.
1636, 30. XII.	Gheorghe Szabo ⁵³ și Martin <i>Danys</i> , libertini.	Chioar	Duc scrisori principelui.		4 piinișoare = 4 d., 2 livre pește sărat = 16 d., vin = 12 d. și ovăz o miertă = 9 d., ⁵⁴
1637, 5. I.	Gheorghe Szabo și Martin <i>Danys</i> , libertini		Vin de la principe (Gh. Rákoczy I)	Chioar	4 piinișoare = 4 dinari, carne de vită = 3 d., vin = 12 d.
1637, 8. VII.	Costea Nemeș (<i>Nemes Kosta</i>), Gherghe <i>Danys</i> , Ștefan Szabo, libertini chioreni.	(Chioar)	Duc un rob (<i>egy Rabot</i>) principelui. Salvconduct.		6 piinișoare = 6 d., o scrumbie = 5 d., prune fierte (<i>feött szilvát</i>) = 4 d. vin = 24 d., o miertă de ovăz cailor rar = 12 d.
1637,	„		Așteaptă scrisori de la principe.		6 piinișoare, = 6 d., carne = 8 d., vin = 36 d.
1637, 11. VII.	Gheorghe Bordoș ⁵⁵ și Pavel <i>Nagj</i> , libertini chioreni.	Alba Iulia		(Chioar)	4 piinișoare 4 d., 2 livre de carne = 4 d., vin = 12 d.
1637, 24. VII.	Gheorhe <i>Danys</i> și Ștefan <i>Szeőczy</i> ⁵⁶ , împreună cu încă 2, libertini chioreni.	Hust	Duc scrisori principelui, și multe altele. Salvconduct.		4 piinișoare, carne = 8 d., vin = 12 d.
1637, 27. XII.	Grigore <i>Peter</i> ⁵⁷ și Ștefan Szabo, slujitori în Chioar.		Duc scrisori Salvconduct.		4 piinișoare (<i>keöz cipot</i>) din ale orașului, 2 pfunzi carne = 3 d., o cupă de vin = 8 d.

⁵³ Familie de nobili români Szabo era în Toplița, unde aveau o porțiune de moșie în 1651. (J. Kádár, *op. cit.*, II, 1900, p. 552).

⁵⁴ Scris lateral: *egi tjukot* (un pui) și șters de aceeași mină.

⁵⁵ O familie Borte zisă și Hossu era în Mesteacăn (Maria Szentgyörgyi, *op. cit.*, p. 54).

⁵⁶ Un Dumitru Szöcs (Blănarul), fost țăran în Văraiu, a devenit nobil căsătorindu-se cu o mobilă în Lemniu, locuind acolo (Maria Szentgyörgyi, *op. cit.*, p. 57)

⁵⁷ Un Clemente *Peter* era voievod în Lemniu, innobilat în 1608 de principele Gabriel Báthori primind și moșiile Cuciuța și Cozla (V. Hossu, *loc. cit.*, p. 262).

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1638, 13. II.	Gheorghe <i>Foris</i> Ștefan <i>Szabo</i> libertini chioreni.		Duc (sau aduc) (<i>vagi hoztak</i>) scrisori prince- pelui. Salvconduct. Trebuie să aş- tepte „aici” (în Cluj) o zi și o noapte.		6 piini = 6 d., 5 livre de carne, = 10 d., vin = 16 d.
1638. 22. II	Dumitru <i>Nagi</i> , Gheorghe <i>Szabo</i> , Teodor (Theodo- rus) libertini.	Chioar	Duc unele și alte (<i>egiet</i> <i>mast</i>). Salvcon- duct.		6 piinișoare din ale orașului (<i>vá- rosit</i>), carne = 6 d. vin = 16 d. caras (<i>karaszt</i>) din al orașului.
1638. 11. IV.	Samoilă (<i>Samuel</i>), Szabo cu încă unul.	„	Duc scrisori principelui. Salvconduct.	Alba Iulia	4 piinișoare = 4 d., 2 pfunzi carne = 4 d., 2 cupe de vin, pui (<i>Tyuk</i>), Li s-a dat un cal a lui Ioan <i>Colosi</i> .
1638, 3. VIII.	Libertinul sau slujitorul lui Reött Orban, cu încă 4.	(Chioar)	Duc bani, prin- cipelui (<i>penzt</i> <i>viznek Vrunh</i> <i>eo Nagysaga-</i> <i>nak</i>) Gh. Rákoczy I)		10 piinișoare, 6 livre de carne = 9 d., vin = 18 d., luminări (<i>gior-</i> <i>tiak hogi czirkalt</i>) = 2 d., furaj 2 mi- erțe = 36 d.
1638, 16. VIII.	Ioan Pop (<i>Pap</i>) cu încă 4.	Chioar	Umblă în treaba princi- pelui. Salv- conduct.		10 piinișoare, 2 livre somn (<i>Har-</i> <i>cziat</i>) = 12 d., ceapă = 3 d., oțet = 10 d., vin = 18 d.
1638, 21. IX.	Grigore <i>Peter</i> cu încă unul.	„	Merg cu scri- sori spre prin- cipe. Salvconduct.		4 piinișoare = 4 d., 2 pfunzi car- ne = 3 d., o cupă de vin = 6 d., o mierță furaj = 14 14 d.
1638, 27. IX.	(?) ⁵⁸ (și) Iacob Pop (<i>Pap</i>) ⁵⁹ libertini chioreni.	(Chioar)	Duc scrisori principelui (<i>Vrunknak</i>) (Gh. Rákoczy I)		4 piinișoare, 2 pfunzi carne, 2 cupe de vin = 19 d.

⁵⁸ Rupt cca. 1/3 cm. (decupat cit a cuprins primul nume).⁵⁹ Iacob Pop din Mesteacăn a fost înnobilit 1631 de Gheorghe Rakoczi I la Medias și stăpînea moșia Mesteacăn, în acel an împreună cu o altă familie nobilă românească și anume familia Hossu (J. Kádár, *op. cit.*, V, 1 1902, p. 458).

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1640, 10. IV.	Gheorghe Korba- ci cu încă 5, slu- jitori în Chioar.	Chioar	Duc scrisori principelui. Salvconduct.		8 pînișoare = 8 d., 6 livre de car- ne = 12 d., la 3 slujitori pentru că postesc (carne nu minîncă): scrum- bie sărată 3 livre = 18 d. și varză murată = 6 d., 3 cupe de vin = 18 d. 3 mierțe ovăz = 30 d.
1640, 12. IV.	Mihai Nagy din Făgăraș, (Fogarasi), Mihai Fator și Ignat (Jgnat) Fator ⁶⁰ , slujitori ai judei dom- nesc din Chioar (Keouari udvar- biro)	„	„		Carne nu au min- cat deoarece au postit; 3 livre de pește sărat, varză murată = 6 d., 3 pînișoare = 6 d., 2 cupe de vin = 12 d. și furaj = 20 d. pentru că nu li s-a dat cal de poștă.
1640, 18. IV.	Todor Grecul (Thodor Geöreogh) în poștă cu stema fării cu 2 libertini chioreni.				3 pînișoare = 6, 6 d., vin 1 1/2 cu- pă, ovăz 1/2 mi- erță = 5 d.
1640, 10. VIII.	Ștefan Topliczaj ⁶¹ (din Toplița) cu încă trei, libertini.	(Chioar)	Merg spre principe, duc scrisori și o legătură, dar ei nu știu nimic ce este în ea.		6 pînișoare, 4 livre de carne, 2 livre pește sărat = 2 d., (deoare- ce carne nu mînîn- că), 2 cupe de vin = 16 d., castra- veți murați. 7 d o mierță ovăz = 10 d. și iarbă pen- tru caii lor din a orașului.

⁶⁰ Probabil Fătul.⁶¹ Ștefan Topliczaj (din Toplița) putea fi nobilul român Ștefan Dragoș, inno-
bilat împreună cu Lupu Dragoș în casa lor din Toplița, situată între casele altor două
familii de nobili români de acolo și anume Szabo și Damian (J. Kádár, *op. cit.*, VI,
1904, p. 552).

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1640. 11. VIII.	Grigore Pop (<i>Pap</i>) ⁶² cu încă unul, libertini chioreni.	(Chioar)	Duc scrisori principelui de la vicecăpi- tanul Ștefan Katona.		Deoarece carne nu mănincă, 3 livre pește = 18 d., 4 pînișoare, 2 cupe de vin = 12 d. o mierță ovăz, (pen- tru că nu i s-a dat cal de poștă) = 10 d.
1640, 14. VIII.	Mihai <i>Lengiel</i> , libertin chio- rean cu încă doi.	(Chioar)	Duc scrisori principelui.		Deoarece carne nu mănincă, 3 livre pește = 18 d., 6 pînișoare = 6 d., 3 cupe de vin = d. și pentru că nu li s-a dat cal de poștă: fin din al orașului și o mier- ță de ovăz = 10 d.
1641, 6.I.	Ioan <i>Daraboș</i> împreună cu încă unul.	Chioar	Merge spre principe. Salvconduct.		4 pînișoare = 8 d., 4 livre carne = 8 d., vin = 20 d. și pentru că nu li s-a dat cal de poștă: o mierță: ovăz = 11 d.
1641, 10. IV.	Ștefan Pop (<i>Pap</i>) Ștefan Nagi, libertini chioreni	„	Merg spre prin- cipe cu scri- soare. Făgăraș.		4 pînișoare = 4 d., mazăre cu ulei = 4 d., o cupă
1641, 17. IV.	Doi libertini aparținători de Chioar.	Făgăraș	Salvconduct.	Făgăraș (Chioar)	de vin = 16 d. 4 pînișoare = 4 d., pește sărat = 6 d., o cupă vin = 8 d și 1/2 mi- erță ovăz = s d.

⁶² Grigore Pop din Copalnic-Mănăstur a ajuns jude al nobililor în ținutul Cetății de Piatră (Chioar) în 1663. Semnificativ pentru continuitatea spiritului de autonomie al acestui străvechi district românesc este faptul că după desființarea voievodatelor și înființarea șpanatelor sau a cercurilor aici începînd cu prima jumătate a secolului XVII au fost aleși în rîndul juzilor nobililor o serie de nobili români chioreni. Acest fapt se poate demonstra cu o serie de nume: în 1649 jude al nobililor ținutului Cetății de Piatră era Mihai Șerban (*Șorban*), în 1663 jude al nobililor era Grigore Pop cel amintit mai sus, în 1672 jude al nobililor acestui district (*eiusdem Districtu*) era Nicolae Fătul (*Fatul*) din Coltău, în 1679 Zaharia Bretan din Coaș era jude al nobililor, în 1683 Vasile Buda din Remeștea era jude al nobililor, în 1701 Vasile Miclea (*Mikle*) era vicejude și 1703 era jude al nobililor în 1708 Ioan Bretan era jude al nobililor, în 1724 Petru Voievod (*Voivod*) din Vad era jude al nobililor, etc. (J. Kádár, *op. cit.*, VII, 1905 p. 349—350; Maria Szentgyörgyi, *op. cit.*, p. 34). Frații Pop din Copalnic-Mănăstur au fost înobiți în 1608 de Gabriel Báthori, cînd au mai primit și moșia Trestia (V. Hossu, *loc. cit.*, p. 262).

(Continuare)

1	2	2	4	5	6
1641, 12. VII.	Doi libertini chioreni dintre care cel mai ma- re: Nicolae Românul (<i>olla Miklos</i>).	Chioar	Salvconduct.		4 pînișoare = 4 d. 2 livre carne = 7 d., vin = 24 d. o mierță ovăz = 12 d. (pentru că nu li s-a dat cal de poștă).
1641, 22. VIII.	Un libertin chio- rean, cu încă unul	(Chioar)			4 pînișoare, 2 li- vre carne, = 7 d, vin = 20 d.
1641, 2. VIII.	Ioan Barna și Andreica Pop (<i>Pap Andreka</i>)	(Chioar)	Au dus litargă (<i>Gletet</i>) nece- sară bisericii din Ulița Lupului (din Cluj). Salvconduct.	Cluj.	4 pînișoare = 4 d., carne două livre = 4 d., bere (<i>sza- lad sere</i>) = 6 d.
1641, 12. VIII.	Doi libertini chioreni.	(Chioar)	Duc corui (<i>karuly mada- rokat</i>) princi- pelui. Salv- conduct.	Alba Iulia.	4 pînișoare = 4 d. 4 livre carne, o cupă de vin = 16 d.
1641, 25. IX.	Doi libertini	Chioar	Duc scrisori princelui. Salvconduct.		4 pînișoare ⁶³ 4 d., 2 livre carne = 3 d., vin = 24 d., ovăz = 30 d
1641, 18. XI.	Petru Nagy ⁶⁴ cu încă unul.	„	Salvconduct.		4 pînișoare = 4 d 2 livre de carne = 3 d., vin = 8 d., 1/2 mierță ovăz = 7 d.
1641, 12. XII.	Simion <i>Csjokmani</i> (din Ciocmani) și Mihai Nemeș, libertini chioreni.	(Chioar)			4 pînișoare = 4 d. varză în ulei (<i>Ola- ios kapoztat</i>) = 3 d., 1/2 mierță ovăz = 6 d.
1641, 16. XII.	Iacob Pop (<i>Pap</i>) și Ioan Pește (<i>Pește Juuon</i>) libertini chioreni.	(Chioar)	Merg spre principe. Salvconduct.	Gilău.	4 pînișoare = 4d, 2 livre de carne = 4d., o cupă de vin = 12 d. 1/2 mierță ovăz pen- tru caii lor = 6 d.
1641, 29. XII.	Gheorghe Blajiu (<i>Balas Georgy</i>) libertin	Chioar, de la Reött Orban	Duce scrisoare. Salvconduct.	Alba Iulia.	2 pînișoare = 2 d., 1 pfund carne = = 2 d., 1/2 cupă vin = 4 d., 1/2 mierță ovăz = 5 d.

⁶³ Scris lateral de o altă mină contemporană: *Sok Bor. Sok Zab* (= Mult vin. Mult ovăz)

⁶⁴ Frecvența apariției numelui Nagy poate fi înțeleasă și în sensul: cel mai mare dintre libertinii sosiți, ca în cazul precedent a lui Nicolae Românul.

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1642, 2. I.	Petru <i>Gelseő</i> , libertin, cu încă unul.	Chioar	Merge spre principe. Salvconduct.	„	2 piinișoare = 2 d. 1 pfund carne = 2 d., 1/2 cupă vin = 5 d., o mierță o- văz = 5 d. (pen- tru că nu li s-a dat cal de poștă).
1642. 9.I.	Petru <i>Geocző</i> , libertin chiorean.		Merge spre Reőthi Orban. Salvconduct.	Chioar	O piinișoară = 1 d., 1 pfund car- ne = 2 d., 1/2 cu- pă vin = 2 d., 1/4 mierță ovăz = = 3 d.
1642. 12.V.	Simion <i>Csokmany</i> (din Ciocmani) și Petru <i>Lemeny</i> (din Lemniu) li- bertini chioreni.	(Chioar) de la Rőthi- Orban.	Duc scrisori spre principe. Salvconduct.		2 piinișoare = 2 d., 2 pfunzi friptură = 4 d., o cupă vin = 8 d.
1642. 17.V.	Gheorghe Blajiu (<i>Balas Georgy</i>) cu încă unul, li- bertini chioreni.	Alba Iulia	Salvconduct.		3 piinișoare = 3 d. 2 pfunzi carne = 4 d., 1 1/2 cupă vin = 12 d., 1/2 mierță ovăz = 5 d.
1642. 18.V.	Simion <i>Csokmany</i> (din Ciocmani) cu încă unul, liber- tini chioreni.	Deva	Salvconduct.	(Chioar)	2 piinișoare = 2 d., 2 pfunzi car- ne = 4 d., o cupă vin = 8 d., 1/2 mierță ovăz = 5 d.
1642. 3.VII.	Toma <i>Madaraz</i> ⁶⁵ (Păsărarul) și Teodor <i>Madaraz</i> cu încă 4.	Chioar	Salvconduct.		8 piinișoare = 8 d., 5 pfunzi de carne = 10 d.
1642. 9.VII.	Petru <i>Farkas</i> ⁶⁶ și Lazăr Marcu (<i>Markos</i>)	De la Rőthi Orban.	Duc scrisori principelui. Salvconduct.	Alba Iulia	2 piinișoare = 2 d., 2 pfunzi frip- tură = 4 d.
1642. 22.VII.	Petru <i>Geocző</i> li- bertin, cu încă unul.	„	„	„	2 piinișoare = 2 d., 1 pfund car- ne = 2 d., o cupă vin = 6 d.
1642. 2.XI.	Grigore <i>Peter</i> , li- bertin chiorean, cu încă unul.	Alba Iulia	Salvconduct.	Chioar	2 piinișoare = 2 d., 2 pfunzi = carne de vită = 4 d., 1/2 mierță ovăz = 6 d.

⁶⁵ Toma *Madaras* (Păsărarul) putea fi Toma *Daly*, păsărarul principelui (Gheorghe Rakoczi I) care aducea din Chioar pui de șoim (*Solyom fiat*), găzduit de municipalitate, împreună cu încă trei, în 16 august 1638 cu alimente de post: somn (*Harazat*), oțet, ceapă și pîine albă din a orașului (Soc. 22/II p. 131).

⁶⁶ Un Ioan Marcu (Márk) din Vad era înnobilit de Gabriel Bathori în 1609, acest nobil român avea porțiune de moșie în Vad și în 1651 (J. Kádár, *op. cit.*, V, 1902. p. 535.)

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1643. 25.I.	Mihai <i>Karoly</i> , libertinul căpitanului Chioarului, cu încă unul.	Chioar	Merg cu scrisori spre principe.		4 piinișoare = 4 d., 2 pfunzi carne = 4 d., o cupă cu vin = 8 d., 1/2 mierță ovăz.
1643. 9.I.	Voievodul Triful (<i>Triful Vaida</i>) cu încă unul.	„	„		4 piinișoare = 4 d., 2 livre carne = 4 d.
1643. 21.I.	Doi slujitori ai lui Rheot Orban.				4 piinișoare = 4 d., 3 livre carne = 6 d. bere = 6 d., o mierță furaj = 15 d.
1643. 23.I.	Doi libertini ai căpitanului Chioarului Reot Orban, împreună cu 2 slujitori din Munkacs.	Alba Iulia			8 piinișoare din ale orașului (<i>varoset</i>), deoarece carne nu mănincă (<i>mivel hust nem ettek</i>): varză în ulei = 10 d., bere = 12 d., o mierță furaj = 15 d.
1643, 31.I.	Petru <i>Farkas</i> , din Lemniu (<i>Lemeni</i>), cu încă unul.	Chioar	Duc scrisori	Alba Iulia	4 piinișoare = 4 d. 2 livre carne = 4 d, vin, 1/2 mierță ovăz = 7 1/2 d.
1643, 4.II.	Ilie Tripan și Petru Sîma (<i>Simma</i>), libertini chioreni.	„	Duc scrisori principelui. Salvconduct.	„	4 piinișoare = 4 d., 2 pfunzi carne de vită = 4 d., o cupă de bere (<i>serrelj</i>) = 3 d.
1643, 6.II.	Mihai Nemeș (<i>Nimis</i>) și Ștefan Nemeș (<i>Nimis</i>), libertinii căpitanului Chioarului.	„	Duc scrisori. Salvconduct.	„	4 piinișoare = 4 d. 2 pfunzi carne de vită, (<i>tihin Hussa</i>) = 4 d., o cupă de bere = 3 d., 1/4(?) (<i>négied</i>) ovăz = 3 d.
1643, 15.II.	Mihai Fătul (<i>Fatiulj</i>) și Ioan Fătul ⁶⁷ (<i>Joan Fatiulj</i>)	„	Merg spre principe (<i>fijilim Vrunkhos</i>). Salvconduct.	„	3 piinișoare = 3 d. 2 pfunzi carne de vită = 4 d., o cupă bere (<i>sirrelj</i>) = 3 d. 1/4 mierțe ovăz = 15 d.

⁶⁷ În 1651 erau libertini călări (*lovas szabadosok*) Nicolae și Precup Fătul (*Fatulj*), care aveau scrisoare de eliberare (Maria Szentgyörgy, *op. cit.*, p. 61).

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1643, 3.III.	Ilie Pop (<i>Pap</i>) și Simion <i>Hoszu</i> ⁶⁸	Alba Iulia	Duc scrisori. Salvconduct.	Chioar	Pește sărat = 6 d., bere = 9 d., 1/2 d., mierță furaj = 7 1/2 d.
1643, 1.V.	Martin <i>Tomboz</i> ⁶⁹	Chioar	Duce scrisori „cu mare gra- bă” (<i>sietseggel</i>) principelui.		2 piinișoare = 2 d. carne = 2 d., be- re = 3 d., furaj calului său = 12 d.
1643, 4.V.	Martin <i>Tomboz</i> libertin chiorean.	Alba Iulia	Aduce scrisori de la principe. Salvconduct.	Chioar	Mîncare-băutură cît pentru o poștă (<i>minegi postanak</i>) = 16 d și furaj calului său = 9 d.
1643, 11.V.	Doi libertini chioreni (<i>Köuari szabadosok</i>).	„	„	(Chioar)	4 piinișoare = 4 d, 2 livre carne = 4 d, bere = 6 d., 1/2 mierță furaj cailor lor = 10 d.
1643, 20.V.	Doi libertini	Chioar	Duc principelui, în 4 saci, piei de animale săl- batice (<i>negi szakban vad börökét</i>)		Au fost găzduiți fiecare cît pentru o poștă (<i>mintegi egi postanak</i>) = 32 d. Li s-au dat doi cai de poștă închiriați de la Petru <i>Varga</i> , iar Ștefan <i>Nagi</i> este trimis după ei la Aiud, plătit cu 1 fl. și 87 d.
1643, 21.V.	Doi libertini.	„	Duc scrisori de la Rott Orban cu mare grabă principelui.		Mîncare-băutură cît pentru o poștă fiecăruia = 32 d. și furaj cailor lor = 10 d.
1643, 15.VI.	Mariaș Românul ⁷⁰ (<i>ola Majaras</i>), libertin chiorean cu încă unul.	(Chioar)	Duc scrisori principelui Salvconduct.	Alba Iulia.	4 piinișoare = 4 d., 2 pfunzi carne de vită = 4 d., 2 cu- pe de bere = 6 d.

⁶⁸ *Hoszu*, fiind echivalentul maghiarizat al numelui românesc Lung, datorită foneticii sale a fost asimilat cu ușurință în vocabularul onomastic românesc întîlnindu-l chiar sub forma articulată cu articolul enclitic românesc: *Hozzul*, familie românească din Mesteacău în 1566 (D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI*, II, București, 1968, p. 174). În 1610 avea moșie în Mesteacău Luca Hoszu, fiul fostului voievod din Răstoci (V. Hossu, *loc. cit.*, p. 283) și a fost înnoobilat atunci în casa lui din Mesteacău de Gabriel Bathori (J. Kádár, *op. cit.*, V, 1902 p. 258).

⁶⁹ Probabil Timbuș, familie de nobili români din Birsăuța, sat românesc aparținător de Cetatea de Piatră (Chioar). (J. Kádár, *op. cit.*, II, 1900 p. 246).

⁷⁰ Un Mariaș era voievod peste voievodatul Măreșu Mare în 1603 (D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVII*, I, București, 1986, p. 2.), iar o familie de nobili români Mariaș avea o porțiune de moșie în Mesteacău în 1702. (J. Kádár, *op. cit.*, V, 1902, p. 258.)

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1643, 20.VII.	Petru Nemeș (<i>Nemes Peter</i>) cu încă unul, liber- tini.	Chioar	Duc principe- lui piei de ani- male sălbatice (<i>vad beoreoket</i>). Salvconduct.		4 piinișoare, 3 li- vre de carne = 6 d., vin = 24 d.
1643, 2.VIII.	Damian Teodor (<i>Dimjien Tjwadar</i>) libertin chiorean, cu încă unul.	„	Duce scrisori în Chioar de la principe. Salvconduct.		4 piinișoare = 4 d, 2 pfunzi carne de vită = 4 d.
1643, 24.IX.	Doi libertini ai lui Rhót Orban.	„	Duc principelui piei de animale sălbatice.		Mîncare-hăutură = = 32 d. și furaj cailor lor 1/2 mier- ță = 6 d.
1643, 27.IX.	Petru Geocz și Teodor Tima(?), libertini.	„	Duc scrisori principelui		Au fost găzduiți fiecare cît pentru o poștă = 32 d. și furaj cailor lor = = 7 1/2 d.
1643, 29.IX.	Simion Feier (Albu) și Vasile Bitcă (<i>Butka</i>)		Salvconduct.		Au fost găzduiți fiecare cît pentru o poștă oficială care poartă stema țării (<i>czimeres pos- tanak</i>) = 32 d. și cite o mierță fu- raj cailor lor = 15 d.
1643, 18.XII	Luca Gavriș (<i>Gaurij</i>) și Mihai Pop (<i>Pap</i>), liber- tini chioreni	Alba Iulia	Salvconduct.	Chioar	2 piinișoare = 2 d, 2 pfunzi carne de vită = 4 d., o cupă de bere = = 12 d.
1646, 23.I.	4 libertini apar- ținători de Chioar.	(Chioar)	Duc scrisori principelui.	Făgăraș	8 piinișoare, 4 li- vre de carne, vin vin = 44 d.
1646, 4.IV.	Ioan (<i>Joan</i>) Marian, libertin chiorean, cu încă unul.	Alba Iulia	Salvconduct.		2 piinișoare = 2 d, 2 livre de carne = 3 d., bere = 6 d.
1646, 18.V.	3 libertini chioreni		Aduc de la Baia Mare	Alba Iulia.	5 piinișoare, 3 cu- pe de bere (<i>sert</i>) = 12 d., 1/4 miel = 7 d., o cupă de vin = 12 d. Li s-au dat car de poștă cu 4 boi a lui <i>Matei Karay</i> pînă la Aiud, ace- sta fiind plătit cu 1 fl. și 25 d.

(Continuare)

1	2	3	4	5	6
1646, 3.IX.	6 slujitori din Chioar : Grigore Pop (<i>Pap</i>) cu încă doi și Mihai Drag (<i>Dragh</i>) cu încă doi.		Grigore Pop a venit la judele (Clujului) Anton Viczey în privința unor iobagi, iar Mihai Drag cu ceilalți doi merg spre prefect (<i>Praefectus</i>).	Cluj.	8 piinișoare, 4 livre de carne, viu = 44 d.
1646, 9.IX.	Vasile <i>Karulliai</i> ⁷¹ (din Coruia) cu încă 3.	Dej	Salvconduct.	Coruia (<i>Karulj faluara</i>)	4 piinișoare = 4 d., 2 livre carne = 6 d., vin = 20 d.
1646, 20.IX.	Ioan <i>Hoszu</i> cu încă doi, libertini chioreni.	(Chioar)	Duc bani (<i>penzt visznek</i>) prefectului (<i>Praefectus</i>).		4 piinișoare = 4 d., 2 livre de carne și vin = 23 d.
1646, 11.XII.	Ștefan Românul (<i>ola Istuan</i>), libertin chiorean, cu încă unul.	Chioar	Duce cositor (<i>onat viszen</i>) Salvconduct.	Alba Iulia.	2 piinișoare = 2 d., carne = 5 d., vin = 8 d., 1/2 mierță furaj = 3 1/2 d. I s-a dat un car cu 6 boi până la Aiud, 3 boi fiind ai lui Martin <i>Vegh</i> și 3 a lui Mihai <i>Komaromi</i> , plătiți fiecare cu cîte 93 dinari.
1647, 17.III.	Ioan <i>Peter</i> și Ștefan Drag (<i>Dragi</i>) libertini chioreni.	(Chioar)	Duc doi cai.	Alba Iulia.	4 piinișoare, 2 livre de carne = 3 d.
1647, 11.IV.	<i>Kelemen György</i> , libertin chiorean, cu încă doi.		Salvconduct.	„	4 piini = 6 d. Pentru că a postit (<i>boytolt</i>) : pește = 1 d., vin = 2 d., 1/2 mierță ovăz = 4 d.

⁷¹ Familia *Karuly* sau *Karulliai* din Coruia (*Karulyfalva*) a fost înnoibilă de Gabriel Bathori în 1608, nobili români (I. Cav. de Pușcariu *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Sibiu 1892 p. 93). Vasile *Karuly* era vicecomite în Chioar în 1625 (J. Kádár, *op. cit.*, VII, 1905 p. 348). Un Mihai *Karuly* (*Coroian*), de Coruia (*Karulyfalva*) era soțul nobilei Elisabeta Pașca (*Paska*), văduva lui Gavril *Farkas* de Lujerdiu (*Losard*) (nobil român, înnoibil în 1635, 15.V. de Gheorghe Rakocz y I., cf. I. Cav. de Pușcariu *op. cit.* p. 90), care avea porțiuni de moșie în Cozma, comitatul Cluj în 1641, rudă cu familie Crainic de acolo, reprezentată atunci de nobila Margareta Crainic, soția lui Grigore Pop de Cozma și nobilă fată Susana Crainic, fiica lui Toma Crainic (Arh. Stat. Cluj-Napoca, Prefectura județului Cluj, Proto-coale de judecată I/1a p. 688), la rîndul lui fiul lui Vasile Crainic de Urisiul de Jos, nobil român cu importante funcții politico-juridice și administrative în Transilvania primelor decenii ale secolului XVII. (Cf. V. Lechințan, *loc. cit.*, p. 152.)

(Continuare)

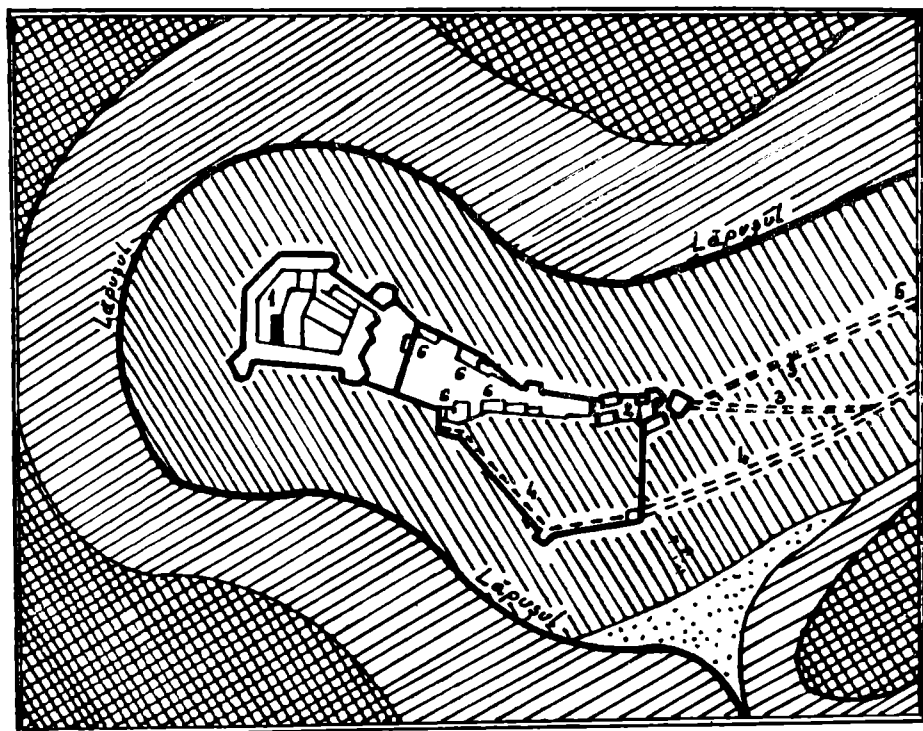
1	2	3	4	5	6
1647, 16.IV.	<i>Kelemen Geörgy</i> libertin român (<i>olah szabados</i>)		Duce multe scrisori. Salvconduct.	Oradea.	O mierță furaj = 8 d.
1647, 18.V.	<i>Simion Csyontos</i> , libertin chiorean, cu încă 3.	Alba Iulia	Duce scrisori. Salvconduct.	Spre Baia Mare. (<i>Banya fele</i>)	piine = 7 d., 1 pfund pește = 4 d., vin = 18 d., o mierță ovăz = 28 d.
1647, 20.V.	Vasile Dan, libertin.	Chioar	Duce scrisori la Palfy (?)		Mîncare-băutură = 11 1/2 d., ovăz = 2 d.
1647, 7.VI.	<i>Ignat Românul</i> (<i>Olah Jgnat</i>) și <i>Simion Varga</i> , libertini chioreni.	Alba Iulia.	Salvconduct.	Merg acasă (Chioar)	Mîncare-băutură = 27 d.
1647, 10.VI.	<i>Mihai Koldj</i> (din Chend?) și <i>Teodor Nagy</i> , libertini chioreni.	Chioar	Duc scrisori Salvaconduct.	Alba Iulia.	„
1648, 5.III.	Un libertin chio- rean.	Alba Iulia.		Chioar.	2 piinișoare = 2 d., 1/2 cupă de vin = 4 d., ovăz.
1648, 16.III.	<i>Petru Farhas</i> , li- bertin chiorean, cu încă unul.	Chioar.		Alba Iulia.	piine = 3 d.
1648, 22.IV.	Doi libertini chio- reni.		Merg spre principe.		4 piinișoare = 4 d., carne = 3 d., 1/2 cupă vin = 4 d., 1/2 mierță ovăz = 5 d.
1648, 28.IV.	„		„		3 piinișoare = 3 d., carne = 3 d o cupă de vin = 8 d.
1648, 15.V.	<i>Ioan Gerendaj</i> (?) slujitor din Chioar	Alba Iulia		Chioar	2 piinișoare = 3 1/2 d., 1 pfund carne.
1648, 18.V.	6 drabanți ai principelui.	Chioar	Duc robi (<i>Rabokat</i>)	Gilău (<i>Giallu- ban</i>)	6 piinișoare, 4 pf- unzi carne = 6 d.
1648, 6.VI.	3 drabanți din Chioar (<i>Kövari Darabantok</i>)		Duc 7 ogari (<i>agarokat</i>)	Alba Iulia.	5 piinișoare = 5 d, carne 3 livre = 4 1/2 d., o cupă de vin = 8 d. Ciini- lor (<i>az ebeknek</i>) : piine = 6 d., 3livre carne = 4 1/2 d.
1648, 19.VIII.	Vasile Pop (<i>Pap László</i>), slujitor al căpitanului Chioarului.	(Chioar)	Aduce scrisoare judelui (Cluju- lui).	Cluj	2 piinișoare = 2 d., o livră de carne = 1 1/2 d., 1/2 cupă de vin = 4 d., ovăz = 2 d.

VASILE LECHINȚAN

**LES RELATIONS DES ROUMAINS DE LA CONTRÉE DE CHIOAR AVEC
LA VILLE DE CLUJ PENDANT LES DERNIÈRES DÉCENNIES
DU XVIe SIÈCLE ET LA PREMIÈRE MOITIÉ DU
XVIIe SIÈCLE**

(Résumé)

On présente des documents inédits des archives de Cluj, datant des dernières décennies du XVIe siècle et la première moitié du XVIIe siècle, qui révèlent des relations économiques, juridiques et fiscales (celles ayant trait au courrier du pays et des princes) entre les Roumains de la contrée de Cetatea de Piatră (Chioar) — parmi lesquels il y avaient des voïvodes, des nobles et des „libertins“ — et la ville libre de Cluj où vivaient des Roumains libres pratiquant divers métiers et occupant diverses fonctions administratives, juridiques et militaires.

Plan și amplasare geografică
a Cetății de Piatră (Chioar), străvechiul domeniu al familiei de nobili români
Drag din sec. XIV—XV.

Desen întocmit după un plan de fundație gravat din vremea principelui Transilvaniei Ioan Kmény (1661—1662), plan din care s-au eliminat elementele de gravură, păstrându-se întocmai linia continuă (groasă și subțire) a zidurilor fortărețelor și a celorlalte pertinențe.

1. Fortăreața mare (*II castello maggiore*)
2. Fortăreața mică (*II castello minore*)
4. Intrarea în fortăreața mare.
3. Intrarea în fortăreața mică.
5. Drumul spre Baia Mare (*Neubania*), aflată la 4 leghe depărtare
6. Probabil clădirile pertinențe cetății locuite de slujitori, garnizoană și străjeri români (*Walachos... in pertinentys annotate castri (Chioar) residentis*) așa cum se atestă încă din 1479 (locuire desigur temporară deoarece aceștia vor fi făcut serviciul prin rotație la cetate așa cum se obișnuia în epocă).

Versantul abrupt stîncos din spre cetate.

Versantul abrupt stîncos din partea opusă cetății.

Lanț muntos acoperit de păduri.

Pajiște mică.